

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

GUVERNUL
ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU
STUDIEREA PROBLEMELOR
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

▪ cărți

Bárdi, Nándor: *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről* [Studii despre istoria minorității maghiare din România]. Miercurea-Ciuc: Pro Print, 2013. 608 p.

Abstract. Volumul are ca obiect pe de o parte procesul de constituire a comunității maghiare din România, pe de altă parte sprijinul acordat de Ungaria maghiarilor de pe teritoriile anexate României. Mai exact, întrebările centrale - la care răspunsurile s-au conturat în decursul a 20 de ani de cercetări - sunt următoarele: cum se poate organiza și instituționaliza ca o comunitate, un grup social rupt din procesul de construire a unui stat național? În ce măsură și în ce situații se poate considera că activitatea politică a elitei maghiare din România este independentă și care au fost limitele impuse de către politicile guvernamentale de la București sau Budapesta? Sau, într-o abordare mai generală, care este spațiul de manevră al unei naționalități situate între două procese paralele de construire a națiunii (proces care în Transilvania s-au suprapus): cea română și cea maghiară? În ce măsură putem vorbi în acest caz de o entitate politică și comunitară autonomă?

Volumul conține opt capitole, grupate în trei unități intitulate *Töréspontok* [Puncte de cotitură], *Keretek* [Cadre] și *Folyamatok* [Procese]. Aceste unități separă capitolele atât din punct de vedere tematic, cât și metodologic: primele capitole reprezintă studii de caz legate de schimbări istorice majore, urmate de materiale referitoare la istoria instituțiilor și a conceptelor concentrate tematic în jurul problemelor politicii privind minoritatea maghiară, respectiv în jurul politicii maghiarilor minoritari, iar la sfârșit este prezentat un model explicativ și analiza legată de modelele de integrare ale elitei maghiare din România în perioada 1919-1989.

În afara rezultatelor explicative și conceptuale (minoritate involuntară, regională și națională /*kényszerközösség, regionális és nemzeti kisebbség*/, politici referitoare la minorități sau politici minoritare, respectiv politici naționale /*magyarságpolitika, kisebbségi politika, nemzetpolitika*/ etc.), volumul prezintă noutăți importante și în privința istoriei instituțiilor. Pe de o parte, oferă o privire de ansamblu a politicii Budapestei privind maghiarii minoritari. Pe de altă parte, cartea urmărește procesul prin care elita politică maghiară din România, navigând printre interesele Bucureștiului și ale Budapestei, își impune până la urmă propriile interese comunitare, creând o nouă entitate politică.

Biczó, Gábor - József Kotics (eds.): „Megvagyunk mi egymás mellett...” Magyar-román etnikai együttélési helyzetek a szilágysági Tövisháton [Conviețuire maghiaro-română în microregiunea Dealul Spinilor din Sălaj]. Miskolc: Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, 2013. 312 p.

Abstract. Volumul de față însumează rezultatele unui proiect de cercetare axat pe studiul etnografic al conviețuirii în regiuni mixte din punct de vedere etnic. Analiza a avut scopul de a prezenta practicile sociale și caracteristicile culturale rezultate din conviețuirea de lungă durată a maghiarilor și românilor, prin studiul de caz al microregiunii agrare Tövishát/Dealul Spinilor (județul Sălaj). Este important de observat că tematica este abordată într-o perspectivă centrată pe relații interetnice de lungă durată, echilibrate și stabile. Astfel, cercetarea de față nuanțează discursurile științifice înclinare spre adoptarea unui cadru conceptual precum „procesele de asimilare” sau „aculturație”.

Conviețuirea este cercetată pe baza a trei aspecte reprezentative ale vieții țărănești: confesiune, obiceiuri și mod de viață, toate aflate în legătură cu munca în gospodărie, respectiv reprezentarea vizuală a mediului înconjurător imediat. Datele colectate prezintă un modus vivendi ceea ce este caracterizat de către analiști ca o situație de echilibru. Acest echilibru este interpretat a fi o calitate culturală situațională, adică se referă la practicile și tehnicile cotidiene ale comunităților etnice rezultate din interferențele la nivelul conviețuirii.

Contactele interetnice au fost analizate prin prisma a trei factori compelmanari: gesturi funcționale, interferențe culturale locale și etosul transetnic local. Analiza rezultă că mijloacele cele mai importante care contribuie la atingerea acestui echilibru prin intermediul celor trei factori amintiți sunt următoarele: 1. cunoașterea și respectarea reciprocă a caracteristicilor culturale, respectiv recunoașterea reciprocă a funcționalității în viața de zi cu zi a acestor gesturi; 2. interferențele reciproce de la nivelul tradițiilor și a modului de viață până la atitudini; 3. capacitatea de a suspenda identitatea etnică bazată pe diferențierea față de „cealaltă” comunitate și de a o înlocui sau transcrie cu etosul local, o identitate comună locală care conectează individul atât la comunitatea etnică proprie cât și la întreaga societate locală.

Gidó, Attila: *Oktatási intézményrendszer és diákpopoláció Erdélyben 1918-1948 között* [Sistemul instituțional educațional și populația studenților și elevilor din Transilvania între 1918-1948]. Cluj-Napoca: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2013. 208 p.

Abstract. Lucrarea de față reprezintă o analiză complexă a cadrului legislativ educațional și date statistice referitoare la toate nivelele de educație din Transilvania după schimbarea de imperiu din 1918. Cartea oferă o imagine detaliată despre evoluția numerică a instituțiilor educaționale, compoziția etnică și confesională a elevilor și studenților, respectiv logica de reproducere a elitelor afirmate prin politicile educaționale de stat. Cum o astfel de analiză lipsea cu desăvârșire din literatura istorică și sociologică de specialitate până acum, lucrarea de față dorește să servească ca un punct de pornire cercetărilor privind istoria și sociologia educației, astfel completând lacunele existente în istoriografia minorității maghiare, germane și evreiești din Transilvania.

Din cauza spațiului limitat, aici vom scoate în evidență numai câteva idei preluate din cele două componente ale cercetării. După unirea din 1918, statul român a preluat imediat toate instituțiile educaționale maghiare de stat și a început să înființeze instituții noi într-un număr mai mare decât în celelalte zone ale țării. Prin naționalizarea și românizarea învățământului s-a urmărit pe de o parte întărirea poziției elitei intelectuale românești față de cea maghiară, evreiască și germană, iar pe de altă parte unificarea sistemelor educaționale radical diferite din vechiul Regat și Transilvania, una dintre diferențele majore fiind reprezentată de lipsa, respectiv implicarea semnificativă a bisericilor în susținerea școlilor. În urma acestui proces, tabloul sistemului instituțional s-a schimbat radical. În anul școlar 1920/1921 doar o treime din școlile elementare au fost de stat, pentru ca, pe la sfârșitul deceniului, această proporție să depășească două treimi. O schimbare aproape la fel de radicală poate fi surprinsă și în cazul școlilor în ciclul secundar. Analiza poate fi continuată, de exemplu, prin observații legate de repartizarea elevilor între cele două sectoare, respectiv etnia lor. Elevii de etnie română au studiat în proporție de 99% în școli de stat, pe când acest procent este de 37,8% la copiii etnicilor germani, 54% la maghiari și 73,4% la evrei.

L. Balogh, Béni (ed.): *Kiszolgáltatva. A dél-erdélyi magyar kisebbség 1940-1944 között* [Abandonati. Minoritatea maghiară din Transilvania de sud între 1940-1944]. Miercurea-Ciuc: Pro-Print Könyvkiadó, 2013. 480 p.

Abstract. Ediția de documente cu un amplu studiu introductiv semnat de editorul volumului apare în seria *Források a romániai magyarság történetéhez* [Surse pentru cercetarea istoriei maghiarilor din România] și este menită să ofere o imagine complexă a vieții maghiarilor din Transilvania de sud în perioada cuprinsă între Arbitrajul de la Viena și ieșirea României din alianța cu Germania.

Decizia din 30 august 1940 a fost receptată de către maghiarii din această regiune drept o lovitură a destinului comparabilă cu cea a Tratatului de la Trianon, iar următorii patru ani într-adevăr au adus pierderi substanțiale comunității atât pe plan economic, social, cultural cât și demografic. La baza politicilor promovate de către regimul Antonescu a stat așa-numita politică de retorsiune reciprocă dintre România și Ungaria ce a avut ca rezultat noi și noi prejudicii aduse la adresa minorităților din ambele state. Pe lângă conturarea detaliată a problemelor, volumul cuprinde și aspecte cu privire la activități instituționale inspirate de viziuni îndreptate spre viitor, precum și anumite progrese oricât de modeste ar fi fost ele.

Majoritatea documentelor incluse în volum provin din arhivele din Ungaria și România, dar printre ele se află și articole din presa vremii. Conform criteriului de a prezenta dintr-o perspectivă cât mai variată viața comunității, documentele au fost selectate pe următoarele teme: I. Politica promovată de autoritățile române față de minorități în perioada regimului Antonescu; II. Situația generală a minorității maghiare; III. Forurile de conducere politice și economice; IV. Viața confesională, biserici; V. Viața cultural-spirituală, învățământ; VI. Protecția drepturilor minorităților.

Studiul introductiv oferă un cadru informativ bogat pentru interpretarea documentelor, încercând să depășească abordările istoriografice „martirologice”. Lucrarea sintetică prezintă, printre altele, într-o abordare comparativă viziunile politicilor naționale române și maghiare între 1940 și 1944, problema refugiaților sau protecția minorităților. La acestea este adăugată o cronologie istorică și biografia scurtă a personajelor-cheie. Pentru a ajuta cititorul, volumul mai cuprinde indice de nume, localități, tematic și de instituții.

▪ reviste, articole

***Hungarian Historical Review*, Vol. 2, Nr. 3, 2013**

Abstract. Revista cu profil de științe sociale și umane apare sub egida Academiei Maghiare de Științe și are ca drept scop stimularea dialogului științific axat pe tematica istoriei Ungariei și istoriei Europei Centrale și de Est în context transnațional. Oferind un for pentru articole și recenzii în limba engleză, revista contribuie la accesibilitatea la nivel internațional a istoriografiei maghiare, respectiv o integrează pe aceasta în discursul științific.

Numărul curent este intitulat Ethnicity [Etnicitate] și cuprinde patru articole care abordează tematici legate de comunități minoritare din România: László Szarka - *Hungarian National Minority Organizations and the Role of Elites between the Two World Wars. Addenda to the History of Minority Nationalism in Central and Eastern Europe* [Organizațiile comunităților minoritare maghiare și rolul elitelor în perioada interbelică. Addenda la istoria naționalismului minoritar în Europa Centrală și de Est]; Gábor Egry - *Navigating the Straits. Changing Borders, Changing Rules and Practices of Ethnicity and Loyalty in Romania after 1918* [Schimbări de frontiere, schimbări de reguli și practici ale etnicității și loialității în România după 1918]; Stefano Bottoni - *National Projects, Regional Identities, Everyday Compromises. Szeklerland in Greater Romania (1919-1940)* [Proiecte naționale, identități regionale, compromisuri cotidiene. Ținutul Secuiesc în România (1919-1940)]; Klaus-Jürgen Hermanik - *Arts and Artists as Intermediaries in Identity Management and Ethnomanagement: Examples from the German Minority in Hungary and the Hungarian and German Minorities in Transylvania* [Artele și artiștii ca intermediari în crearea identității și etnicității. Minoritatea germană din Ungaria, respectiv minoritatea maghiară și germană din Transilvania].

Abstractele articolelor menționate sunt accesibile (în limba engleză) pe pagina web [Hungarian Historical Review](http://HungarianHistoricalReview.com).

Polis, nr. 2/2013

Abstract. Intitulat *Minorități*, numărul 2 (serie nouă) al revistei *Polis - Revistă de științe politice* are ca nucleu central problematica minorităților, în cadrul unui „dosar” ce include articole vizând atât aspecte din spațiul european, cât și elemente specifice spațiului românesc. Astfel, pe un palier general, unul dintre articole abordează problema *Europei etnice*, analizând contrastele existente între spațiul occidental și cel oriental. Pe de altă parte, articolele cu orientare punctuală vizează chestiuni precum construcțiile identitare ale diasporei românești din Grecia, supraaglomerarea din închisorile italiene în care există deținuți străini sau rolul femeilor Roma în viața publică și familială. Dosarul tematic include, totodată, o analiză referitoare la maniera în care integrarea minorităților se regăsește la nivelul discursului politic din Republica Moldova. Rubrica *Varia* conține un articol referitor la rădăcinile bolșevismului, iar cea *Relații Internaționale și Studii Europene* tratează, în

două articole diferite, problema neo-colonialismului în contextul ordinii globale și pe aceea a migrației Est-Vest după „valorile” integrării europene din 2004 și 2007.

Textele integrale pot fi accesate pe pagina web a revistei [Polis](#).

▪ anunțuri

Invitație pentru publicare: revista științifică *Holocaust. Studii și cercetări*

Descriere. Revista *Holocaust. Studii și cercetări* este o publicație științifică anuală, supusă unui proces de peer-review, dedicată studiilor de cercetare științifică și academică pe tema Holocaustului, antisemitismului, xenofobiei, discriminării etc. Institutul Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel” editează și publică această revistă începând cu anul 2009. Revista oferă spațiu editorial pentru studii și articole în următoarele domenii academice: istorie, sociologie, științe politice, filosofie. Revista este prima publicație

științifică din România care își propune să disemineze în spațiul intelectual rezultatele cercetării sistematice a documentelor de arhivă, a mărturiilor etc., să includă cercetarea acestor subiecte în spațiul internațional, să pună la dispoziția celor interesați un material complementar de studiu și să susțină eforturile de cercetare în acest domeniu.

Revista acceptă articole/studii spre publicare pentru numărul din 2014.

Acordăm un interes deosebit lucrărilor de cercetare de arhivă sau istorie orală, studiilor de caz, recenziilor de carte, concentrate pe spațiul românesc, dar și cel european. Este important să menționăm faptul că în 2014 se vor comemora 70 de ani de la deportarea evreilor din Ardealul de Nord.

Articolele pot fi scrise în limbile română, engleză, franceză sau germană, totuși prioritate va fi acordată celor scrise în limba engleză.

Termen limită: 30 iunie 2014.

Pentru mai multe informații vizitați pagina web a [Institutului „Elie Wiesel”](#).

▪ despre buletinul informativ Noutăți

Lucrările științifice și evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea lui sunt rugați să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitați să ne contacteze în acest sens.

Informații detaliate în legătură cu proiectul *Noutăți în cercetarea minorităților naționale din România* și numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina web a [ISPMN](#).

Pentru informații legate de proiectele derulate în cadrul ISPMN și publicațiile apărute la Editura ISPMN vizitați pagina web a [Institutului](#).